

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Спеціальний інструмент (Фах)

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітня програма

Бакалавр
025 Музичне мистецтво
«Народні інструменти:
«Балалайка», «Гітара»,
«Домра», «Цимбали»

Курс	1-4
Семестр	1-8

Статус

Цикл загально-
професійної підготовки

ECTS	26,5
Годин	795
Індивідуальні	314
Самостійна робота	481

Семестровий контроль

Залік, екзамен,
атестаційний екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Білоус Владислава Павлівна, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри народних інструментів
Профіль викладача	Orcid.org. 0000-0001-8506-238X
e-mail	vladadanut@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс навчання розрахований на 4 роки та включає всебічну професійну підготовку молодого виконавця та майбутнього педагога.

Основна **мета цієї програми** – виявити практичну допомогу у вихованні музиканта-виконавця. Головним у програмі для педагогів є її перша частина – **методичне обґрунтування**. В ньому максимально використана теорія формування виконавської майстерності домриста та практичні рекомендації, складені на ґрунті багаторічного виконавського і педагогічного досвіду, узагальнені й науково обґрунтовані за останні роки в дисертаційних та монографічних працях відомих фахівців. Отже, виникає можливість створення комплексного методичного обґрунтування для інших народних інструментів, але з урахуванням її специфіки.

Пропонуємо таку побудову першої частини програми: загальні настанови щодо перспективи становлення музиканта-виконавця відносно курсів; накопичення знань та вмінь, методика організації навчального процесу в музичному навчальному закладі; технічний мінімум; загальні завдання в опануванні художнім репертуаром; тематичний зміст та обсяг індивідуального робочого плану студента; залікові вимоги з технічного мінімуму; зразки індивідуальних програм відносно семестру; умовна класифікація репертуару за принципом інтелектуально-художньої складності; рекомендована методична література.

Друга частина програми – рекомендований репертуар за жанрами і формами.

Відповідно до навчального плану в розділі "Народні інструменти" музичні вузи України готують фахівців найвищої кваліфікації з жанру домрового мистецтва: концертних виконавців-солістів, ансамблістів, оркестрантів та педагогів для середніх та вищих учбових закладів.

Перед викладачем стоять **творчі завдання**: по-перше, виховання громадянина, патріота України, широко обізнаного у проблематиці інших галузей знань - сучасної політики, історії, культури, науки, літератури, мистецтва; по-друге, виховання високопрофесійного музиканта, артиста, який досконало володіє своєю майстерністю.

Мета навчання:

Випускник кваліфікації «Бакалавр музичного мистецтва» повинен: добре володіти навичками інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів, читанням нот з листа, вмінні транспонувати, бути здатним до виконавського редагування репертуару, його аранжування, перекладення, транскрипції і творчої обробки музичного матеріалу (народної пісні, оригінальних творів, в т.ч. написаних для інших інструментів).

Випускник повинен знати:

- основи теорії та методології інтерпретації музичних творів у виконавстві;
- основи теорії та методології формування виконавської майстерності домриста;
- теорію музики, гармонію, поліфонію, аналіз музичних форм, основи композиторської творчості;
- методику роботи над музичним твором (соло, в ансамблі, в оркестрі);
- психологію музично-виконавської діяльності;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва і специфіку суміжних його різновидів;
- історію домрового мистецтва і його специфіку;
- історію музики;
- народну творчість;
- історію музичної естетики і філософію,
- основи літературної, образотворчої, художньої творчості та театрального мистецтва.

Таким чином, клас з фаху є осередком, акумулюючи знання не лише свого, а, певною мірою, й інших курсів, що викладаються у вузі.

Звідси - високі вимоги до педагога, який повинен майстерно володіти інструментом, а також глибоко знати і методично використовувати у своїй педагогічній діяльності знання з названого циклу предметів.

Випускник повинен мати такий комплекс навичок:

- слухо-моторної орієнтації у повному діапазоні звучання домри;
- різноманітного характеру контактування зі струною в органічному поєднанні з рухами звуковидобуваючої руки;
- протистояння лабільності, пристосованості рук до особливостей будови домрового грифу, розташування струн і ладків;
- використання відчуття ваги рук як засобу доцільної організації музично-ігрових рухів;
- різноманітних форм музично-ігрових рухів та технічних засобів;
- володіння різноманітними прийомами і засобами домрового звуковидобування з динамікою та артикуляцією;
- всебічної координації музично-ігрових рухів та психомоторної координації;
- різноманітних засобів акцентуації;
- штрихової техніки;
- поєднання динамічної процесуальності з мікро- та макроструктурою музичного твору;
- вимовлення різноманітних формул мікроструктурного інтонування;
- тембрової процесуальності;
- володіння власними емоціями;
- самостійної роботи над музичним твором;
- артистичної поведінки на сцені;

- багатоплощинного, попереджувального, контролюючого та корегуючого слухання в процесі гри на інструменті;
- швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- опанування окремими технічними складностями;
- всебічного аналізу фортепіанного (та іншого) супроводу сольоючій домрі та творчого пристосування його до вимог ансамблевого виконавства;
- опанування суто сольоної гри на домрі оригінальних творів.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

Перелік тем

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 2. Спрямованість роботи на осмислення головних вимог до творів віртуозного характеру.

Тема 3. Робота над принципами аплікатури з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання на інструменті.

Тема 4. Типовість та особливості форми твору, що вивчається.

Тема 5. Опанування вправ для подолання технічних складностей.

Робота над інструктивним матеріалом

Тема 1. Робота над розвитком технічних можливостей студента з урахуванням рівня його попередньої підготовки та індивідуальних фізико-моторних якостей.

Тема 2. Опанування мелізматикою, з урахуванням стилістики композитора з метою удосконалення музично-виконавської майстерності.

Тема 3. Оволодіння ковзанням, як суто специфічним прийомом гри на домрі.

Тема 4. Робота над технічними і жанрово-стильовими особливостями капризів композиторів XIX століття.

Тема 5. Самостійне опрацювання рекомендованих викладачем додаткових вправ для вдосконалення музично-виконавської майстерності домриста.

Робота над твором крупної форми

Тема 1. Втілення форми через засоби музичної виразності для відтворення стилістики твору.

Тема 2. Виявлення рівня професійної ерудиції та творчих уявлень студента.

Тема 3. Аналіз особливостей скрипкових перекладень для домри творів великої форми, з метою виявлення виконавських і технічних складностей.

Тема 4. Вивчення специфіки ансамблевої гри домри з фортепіано.

Тема 5. Робота над особливостями оригінальних творів великої форми для домри, їх технічними, артикуляційними та динамічними особливостями.

Робота над творами для домри соло

Тема 1. Робота над освоєнням суто специфічних прийомів гри на домрі.

Тема 2. Розвиток розуміння значення творів для домри соло у концертному репертуарі майбутнього виконавця.

Тема 3. Аналіз форми твору для домри соло, з метою відповідного відтворення задуму композитора.

Тема 4. Робота над технічними складнощами.

Тема 5. Вивчення стилістики виконуваного твору, з метою концертного виконання.

Робота над інструментальними творами малої форми

Тема 1. Робота над творами малої форми для домри, їх ритмічними, артикуляційними та динамічними особливостями з урахуванням вимог стилю і жанру.

Тема 2. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації творів.

Тема 3. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей інструмента при виконанні творів малої форми.

Тема 4. Особливості виконання перекладень творів малої форми для домри.

Тема 5. Самостійне вивчення одного оригінального твору малої форми.

Робота над твором кантиленного характеру

Тема 1. Робота над тремоло, як суто специфічним прийомом гри на домрі.

Тема 2. Розвиток тембрового мислення, підбір та застосування засобів музичної виразності, необхідних для втілення образу.

Тема 3. Засвоєння особливостей аплікатури домриста при виконанні творів кантиленного характеру.

Тема 4. Розвиток внутрішнього слуху, як передумови точного відтворення виконуваної музики.

Тема 5. Виховання навичок самостійного підбору репертуару та самостійної роботи над твором кантиленного характеру.

Робота над твором епохи Бароко

Тема 1. Робота над перекладенням твору з метою стилістично точного відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Засвоєння особливостей мелізматики доби епохи Бароко.

Тема 3. Виховання навички «відчуття темпу» з метою доцільного використання у виконавській практиці при грі творів епохи Бароко.

Тема 4. Робота над аналізом форми твору як необхідною складовою до набуття музично-виконавської майстерності.

Тема 5. Самостійне вивчення одного твору з метою перевірки засвоєнного матеріалу.

Робота над твором епохи Романтизму

Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення романтичного стилю.

Тема 2. Робота над аплікатурою домриста з урахуванням динамічного розвитку мелодії.

Тема 3. Виховання навички динамічного розвитку з метою відповідного відтворення кульмінації твору.

Тема 4. Робота над особливостями легато та легато-портато на домрі.

Тема 5. Самостійний розбір твору епохи Романтизму.

Робота над віртуозним твором

Тема 1. Аналіз форми твору та його технічних складностей.

Тема 2. Робота над виконанням пасажів методом «ланцюжка» з метою досконалим оволодінням технічних складностей.

Тема 3. Робота над аплікатурою віртуозних творів з метою оволодіння технікою музично-ігрових рухів та їх скоординованістю.

Тема 4. Досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.

Тема 5. Самостійне вивчення одного віртуозного твору.

Робота над твором кантиленного характеру сучасних українських композиторів

Тема 1. Робота над видами тремоло та їх застосуванні у данному творі.

Тема 2. Аналіз твору методом виявлення реального, умовно-реального та гіпотетичного задуму композитора з метою втілення власної інтерпретації.

Тема 3. Робота над миттєвою зміною позиції, застосування глісандо різними пальцями правої руки, не порушуючи динамічний розвиток твору.

Тема 4. Застосування набутих навичок гри та формування їх досконалості.

Тема 5. Сприяння самостійному пошуку нового оригінального репертуару методом особистого спілкування з сучасними українськими композиторами.

Робота над оригінальним твором крупної форми сучасних українських композиторів

Тема 1. Аналіз форми твору з метою досконалого відтворення композиторського задуму.

Тема 2. Робота над штриховою технікою та видами аплікатури з метою урахування фізіологічних особливостей пальців рук виконавця.

Тема 3. Робота над артикуляцією домриста у виконуваному творі.

Тема 4. Робота над ансамблевою злагодженістю як умовою необхідності концертного виступу.

Тема 5. Самостійний аналіз інтерпретаторських версій виконуваного твору з метою пошуку власного виконавського стилю.

Робота над оригінальними творами малих форм для домри соло українських композиторів

Тема 1. Особливості роботи над оригінальними творами малих форм українських композиторів.

Тема 2. Робота над колористичними прийомами гри на домрі: флажолети, гітарне легато та їх поєднання з іншими прийомами.

Тема 3. Аналіз стилістичних особливостей оригінальних творів для домри соло українських композиторів.

Тема 4. Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових та образних ознак.

Тема 5. Стимулювати формування самостійного музичного мислення та самовираження студента з метою втілення власної інтерпретаторської концепції в творі.

Робота над поліфонічними творами для домри соло (робота над творами з елементами поліфонії)

Тема 1. Ознайомитись з основними принципами виконання поліфонічних творів на домрі.

Тема 2. Розкрити значення правої руки домриста при грі поліфонічних творів.

Тема 3. Особливості значення внутрішнього слуху та його розвитку для виконання поліфонічних творів.

Тема 4. Ознайомлення та вивчення поліфонічних творів, написаних для мандоліни з метою збагачення репертуару.

Тема 5. Аналіз оригінальних поліфонічних творів для домри.

Робота над підготовкою до сольного концерту

Тема 1. Систематизувати й узагальнити знання та вміння у галузі домрового виконавства, сформувані на їх основі професійні виконавські навички, переконання, світогляд.

Тема 2. Робота над мотивацією як основною рушійною силою на шляху до обрання музично-виконавської діяльності як діяльності професійної.

Тема 3. Розкриття індивідуальних рис музичних творів, їх стильових, ознак та оволодіння специфікою музичної форми і комплексом засобів музично-виконавської виразності.

Тема 4. Планування та підготовка до роботи з концертмейстером з метою оптимізації часу.

Тема 5. Розкриття творчої особистості виконавця-домриста, набуття осмисленої виконавської гри.

Вдосконалення набутого комплексу професійних виконавських навичок

Тема 1. Продовження роботи над розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей.

Тема 2. Вміння складати програми різного цільового призначення (академконцерт, тематичний концерт, сольний концерт, відділення, екзамен, концерт-лекція, конкурс, тощо).

Тема 3. Стимулювати інтерес до нових публікацій нотного матеріалу, подій в мистецькому житті (конкурси, концерти, конференції, майстер-класи, прем'єри), які б сприяли зростанню загальнокультурного і професійного рівня.

Тема 4. Відвідування студентом художніх музеїв, виставок, театрів, читання літератури і подальше спілкування на ці теми.

Тема 5. Виявити у студента зріле та завершене музичне мислення, естетичне почуття та високий художній смак.

Робота над підготовкою до виконання програми Державного іспиту з фаху

Тема 1. Виховання навичок самостійного мислення.

Тема 2. Розвиток уваги, самоконтролю, музичної пам'яті та творчої ініціативи.

Тема 3. Робота над технічними складностями з метою їх підпорядкованості художнім вимогам.

Тема 4. Формування емоційної гнучкості та пристосованості до умов концертного виступу.

Тема 5. Мотивування зусиль випускника на розкриття цілісної концепції творів державної програми.

Форми та технології навчання

Індивідуальні заняття, самостійна робота.

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Практичні завдання	25
2.	Самостійна робота	50
3.	Іспит	20
4.	Атестаційний екзамен	5
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «відмінно»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв учбово-програмний матеріал, переконливо доносить ідею твору, правильно розуміє стильові особливості автора і твору, що виконується. Тракткування художньо-звукового образу відрізняється виразністю, а виконання - технічною досконалістю, вільним володінням інструментом у стосовно звукової палітри, педалізації, подоланням технічних труднощів.

Оцінка «добре»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв програмний матеріал семестру, систематично займався. Виконання грамотне, технічно якісне, продумане і музичне, але має деякі недоліки.

Оцінка «задовільно»: виставляється, якщо: студент посередньо знає учбово-програмний матеріал, справляється в цілому з його виконанням, хоча припускаються деякі неточності в нотному тексті, педалізації, темпах і немає достатніх навичок у виконанні.

Оцінка «незадовільно»: ставиться студенту, якщо в нього значні прогалини в знаннях основного учбово-програмного матеріалу, низьке знання нотного тексту, відсутність технічних навичок.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається екскурсійна робота.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В. Вплив хвилювання на формування художньої майстерності домриста //Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 26: Музичне виконавство. Кн. дев'ята. – К.,2003. – С.226-241.

2. Білоус В. Мотиви музичної діяльності і їх значення у формуванні майстерності музиканта //Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Збірник наукових праць. Вип. XI. Частина друга. – К., 2003. – С. 210-219.
3. Білоус В. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності музиканта-інструменталіста // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 38 : Музичний стиль: теорія, історія, сучасність. Збірка статей. – К.,2004. – С. 255-262.
4. Білоус В. Психологічні аспекти художньої майстерності виконавця-інструменталіста. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 40: Музичне виконавство. Кн. десята. – К.,2004. – С. 48-56.
5. Білоус В. Майстерність музиканта-виконавця: поняття, структура. //Українське музикознавство: Науково-методичний збірник. – Вип. 33. – К.,2004. – С.243-251.
6. Білоус В. До проблеми процесу виконавського запам'ятовування музичного твору. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 69 : Виконавське музикознавство. Кн. тринадцята. – К., 2007. – С.113-124.
7. Білоус В. Сприймання у музично-виконавській діяльності // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – Вип.12. – К.: Міленіум, 2007. – С. 32-38.
8. Білоус В. Виконавська майстерність як елемент творчої діяльності музиканта-інструменталіста // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. 3'2008. – К.: Міленіум, 2008. – С.61-64.
9. Білоус В. Відчуття та їх значення у формуванні музично-виконавської майстерності //Культура і сучасність: Альманах. – К.: Міленіум, 2008. – №2. – С. 119-124.
10. Білоус В. Історичний розвиток домри та кобзи від стародавніх часів до нашого часу у світовій музичній культурі // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип.: 82: Виконавське музикознавство. Кн. п'ятнадцята. – К., 2009. – С.204-217.
11. Білоус В. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності: навч.-метод. посіб. – К.:ДАКККіМ, 2009. – 150с.
12. Білоус В. Психологічні основи функціонування інструментального ансамблю. – Столична кафедра народних інструментів як методологічний центр жанру. – Матеріали конференції. – Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2012. – С.40-52.
13. Білоус В. Мотиви діяльності та їх значення у формуванні майстерності музиканта. – Столична кафедра народних інструментів як методологічний центр жанру. – Матеріали 2-ої конференції. – Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2013. – С.81-93.
14. Білоус В. Основи оволодіння технічною майстерністю музиканта-виконавця. – Виконавське музикознавство академічного народно-інструментального мистецтва України: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. – С.59-65.
15. Білоус В. Основи оволодіння руховими навичками музиканта-виконавця. – Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Збірник наукових праць. Вип. 62., Київ-Вінниця,2021, С. 114-123.
16. Давидов М. Теорія формування виконавської художньої майстерності баяніста-акордеоніста. – К., 1997. – 240с.
17. Круглов В. Школа игры на мандолине. – М.,2008. – 184с.
18. Лысенко Н., Михеев Б. Школа игры на четырехструнной домре. – К.: Муз. Украина, 1989, 152 с.
19. Лысенко Н. Методика обучения игре на домре. - К.: Муз. Украина, 1990, 88 с.
20. Матвійчук Л. Методичні основи формування виконавської майстерності домриста. - К.: 2005.
21. Матвійчук Л. Школа мастерності кобзиста. - К.: 2005
22. Геліс М., Вольская Т. Методика обучения игре на домре. – С., 1988, 79 с.
23. Бортник Є.О. Струнний інструментарій Слобідської України в минулому і сучасному.// У зб.: Музична Харківщина, 1992, с. 191-205.
24. Свиридов Н. Основы методики обучения игре на домре. – Л.: Музыка, 1968, 76 с.
25. Осмаловская Г.В., Зеленин В.М. Скрипичные штрихи и способы исполнения их на домре. – Мінськ: 1981, 25 с.